

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG • цена 5 лв. • МАРТ 2014

NATIONAL GEOGRAPHIC

БЪЛГАРИЯ

Загадката Владислав Варненчик

ВЕЛИКАТА БИТКА НА НАРОДИТЕ ВАРНА 1444 г.

СИРИЯ: ХАОСЪТ НА ВОЙНАТА • ИНДИАНЦИТЕ И КОНЯТ • КОЛЕКЦИОНЕРСКА СТРАСТ

Това е откъс от списанието.

**Цялото списание може да намерите в
Библио.бг**

www.biblio.bg

26

МАРТ 2014 г.

26 Битката на народите край Варна 1444 г.

Не съумява да промени съдбата на Балканите, но остава в паметта на поколенията с възвишеността на целите си.

Текст: Любомир Кюмюрджиев

40 Дамаск: ще рухнат ли стените?

Културата на древния град вдъхва надежда за спасяването на Сирия.

Текст: Ан Барнард
Снимки: Андреа Брус

54 Пътешествие без край

Трудният живот на бежанците вътре в Сирия и в съседните страни.

Текст: Каролин Бътлър
Снимки: Линзи Агарио

На корицата

В нощта на 9 ноември 1444 г. в лагера до Варна крал Владислав, Янош Хуняди и папският легат Чезарини свикват военен съвет и решават да се влезе в сражение с трикратно по-многобройния противник.

Рисушка: Петър Станимиров

64 Вратата на Европа

(Не)очакваната бежанска вълна в България.

Текст: Красимир Янков
Снимки: Георги Кожухаров

72 Индианците и конят

Чувствата на индианците към техните исторически спътници са прости: „Това е истинска любов, ето какво е.“

Текст: Дейвид Куомън
Снимки: Ерика Ларсен

96 Сувенири от далечни страни

Изследователите ги събират с увлечение. Тези екземпляри са едновременно красиви и познавателни.

Текст: Джеръми Бърлин
Снимки: Розамунд Пърсел

108 Посланик на крокодилите

Херпетологът Брейди Бар е уловил над 5000 крокодила, но признава, че най-много се страхува от змиите.

Интервю: Ритхия Тедрасен
Снимка: Мей Лен Санчес-Бар

NG България
Писма

ОБРАЗИ

Вашата снимка

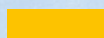
ГЛОБУС

- Целият свят е мрежа
- Слънка и картофи
- Замразяване на Фукушима
- Шампиони по летене

Ръководство по оцеляване
От редактора

Анонси
Дневник на изследователя
Мизове
Ретро

ОБРАЗИ

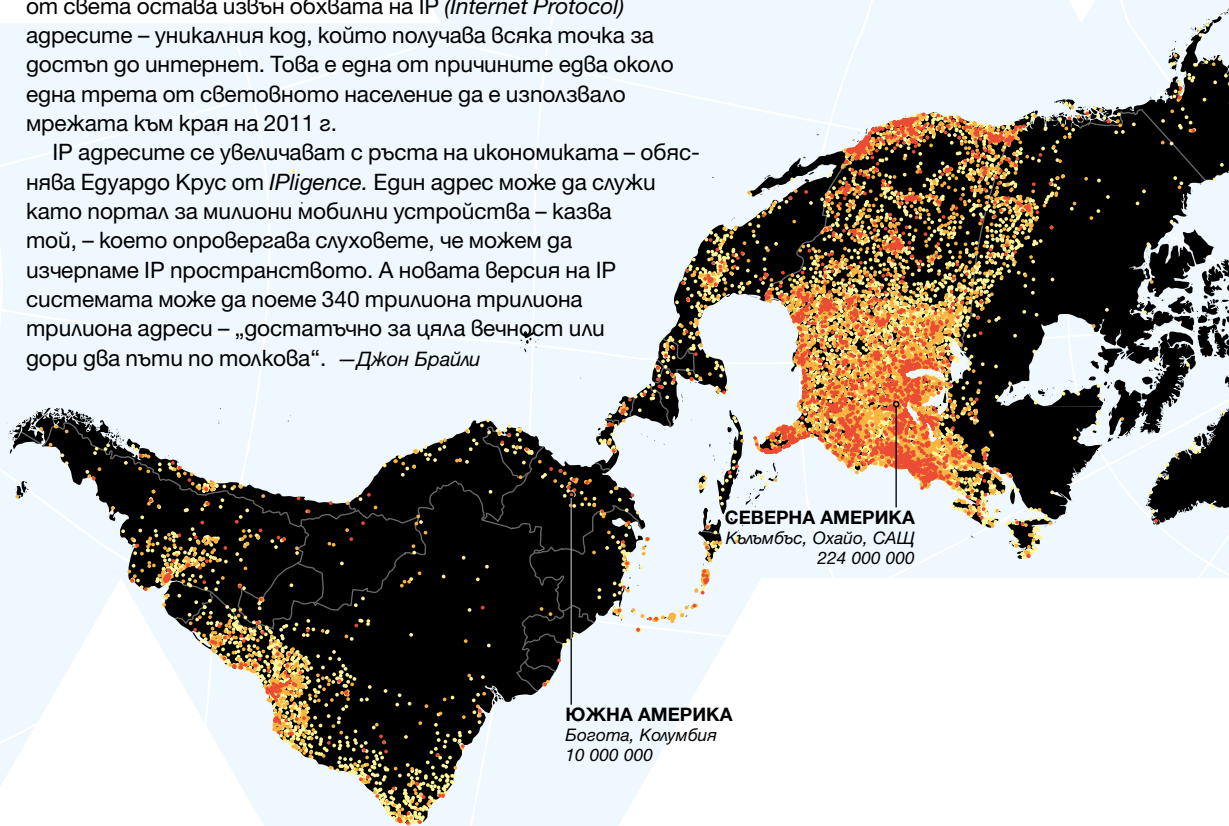

ГЛОБУС

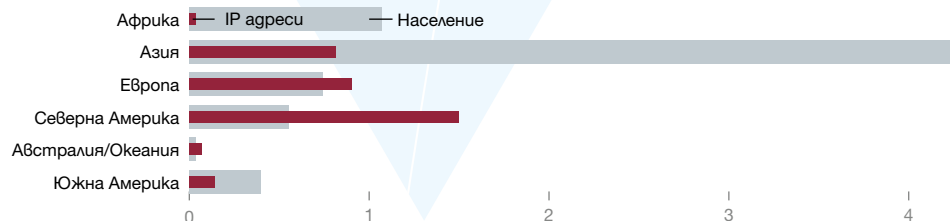
Обвързан свят Влизаш в интернет, поръчваш си кокосово масло направо от Фиджи и сигурно си мислиш, че глобалната мрежа няма граници. Но голяма част от света остава извън обхвата на IP (*Internet Protocol*) адресите – уникалния код, който получава всяка точка за достъп до интернет. Това е една от причините едва около една трета от световното население да е използвало мрежата към края на 2011 г.

IP адресите се увеличават с ръста на икономиката – обяснява Едуардо Крус от *IPelligence*. Един адрес може да служи като портал за милиони мобилни устройства – казва той, – което опровергава слуховете, че можем да изчерпаме IP пространството. А новата версия на IP системата може да поеме 340 трилиона трилиона адреси – „достатъчно за цяла вечност или дори два пъти по толкова“. —Джон Брайли

IP адреси и население (2013 г.)

По континенти в милиарди

КРАЯТ НА НАДЕЖДАТА

Битката на народите край Варна
1444 година

Косово поле (1389 г.) балканските държави изглеждат обречени. Стреснати от османските завоевания, владетели и воители от много европейски страни се стичат под знамената на Сигизмунд Люксембургски. В битката при Никопол (1396 г.) те обаче претърпяват съкрушително поражение.

Началото на XV в. дава нови възможности на християните. Завоевателят на Сърбия и България Баязид Светкавицата е победен и пленен от тюркско-монголския емир Тимур Ланг (1402 г.). Последвалите междуособни борби за султанския трон потапят османската държава в криза. През 1404 г. Сигизмунд оглавява нов антигурски съюз между сръбски, босненски, влашки и унгарски владетели. Към него се присъединява и Фружин, синът на Иван Шишман, както и неговият братовчед, наследникът на Иван Срацимир, управлявал за кратко под името Константин II Асен. Двамата князе предприемат в западните български земи мащабни военни действия – т.нар. въстание на Константин и Фружин, постигнало временно възстановяване на Видинското царство. Константин умира през 1422 г. Фружин продължава да участва във влашки и трансилвански походи срещу османците и в унгарски дипломатически мисии. Сигизмунд високо цени заслугите му.

ИЗПЛАШЕН ОТ НАРАСТВАЩАТА СЯНКА на полумесеца, християнският свят решава да загърби споровете си в името на своето оцеляване. През 1439 г. във Флоренция се сключва уния между православната и католическата църква. Папа Евгений IV влиза в преговори с Константинопол, а византийски пратеници посещават Италия, Франция, Полша, Русия. Междувременно унгарците все по-трудно удържат тюркското настъпление. Кризата след смъртта на Сигизмунд разклаща устоите на кралството. Важна роля за излизането от нея изиграва Янош Хуняди. През 1441–1442 г. той разбива турците в поредица сражения. „Ако Хуняди не бе преградил пътя на завоеванието, паднала би не само Унгария и заобикалящите я страни, но и самата Италия“

Султан Мурад II. През 1444 г. абдикира в полза на сина си Мехмед, но се завръща на трона, за да се справи с кръстоносците на Владислав и Хуняди.

– пише доминиканският хронист Пиетро Ранзано. Пълководецът успява да прекрати гражданската война в Унгария и да осъществи обединението ѝ със силната Полша. С негова помощ младият полски крал Владислав III от литовската династия Ягело е обявен и за унгарски монарх. В лицето на краля поредният антиосмански съюз намира своя символ, а Хуняди става неговата желязна десница. В ролята си на обединител на християнския свят папа Евгений благославя плана за изтласкване на османците отвъд Босфора и спасяването на Константинопол.

Начело на 40 000 воители от Унгария, Полша, Чехия, Влашко, Сърбия, Босна и немските княжества, Владислав и Хуняди се насочват към Ниш и Пирот, където на 3 ноември 1443 г. разбиват войските на султан Мурад II. „Смята се, че враговете са понесли не по-малки загуби от околното население при бягството си след битката, отколкото от нашите по време

Любомир Кюмюрджиев е щатен редактор в списанието. Художникът Петър Станимиров илюстрира статията „Калоян и Балдуин“ в брой декември 2012 г.

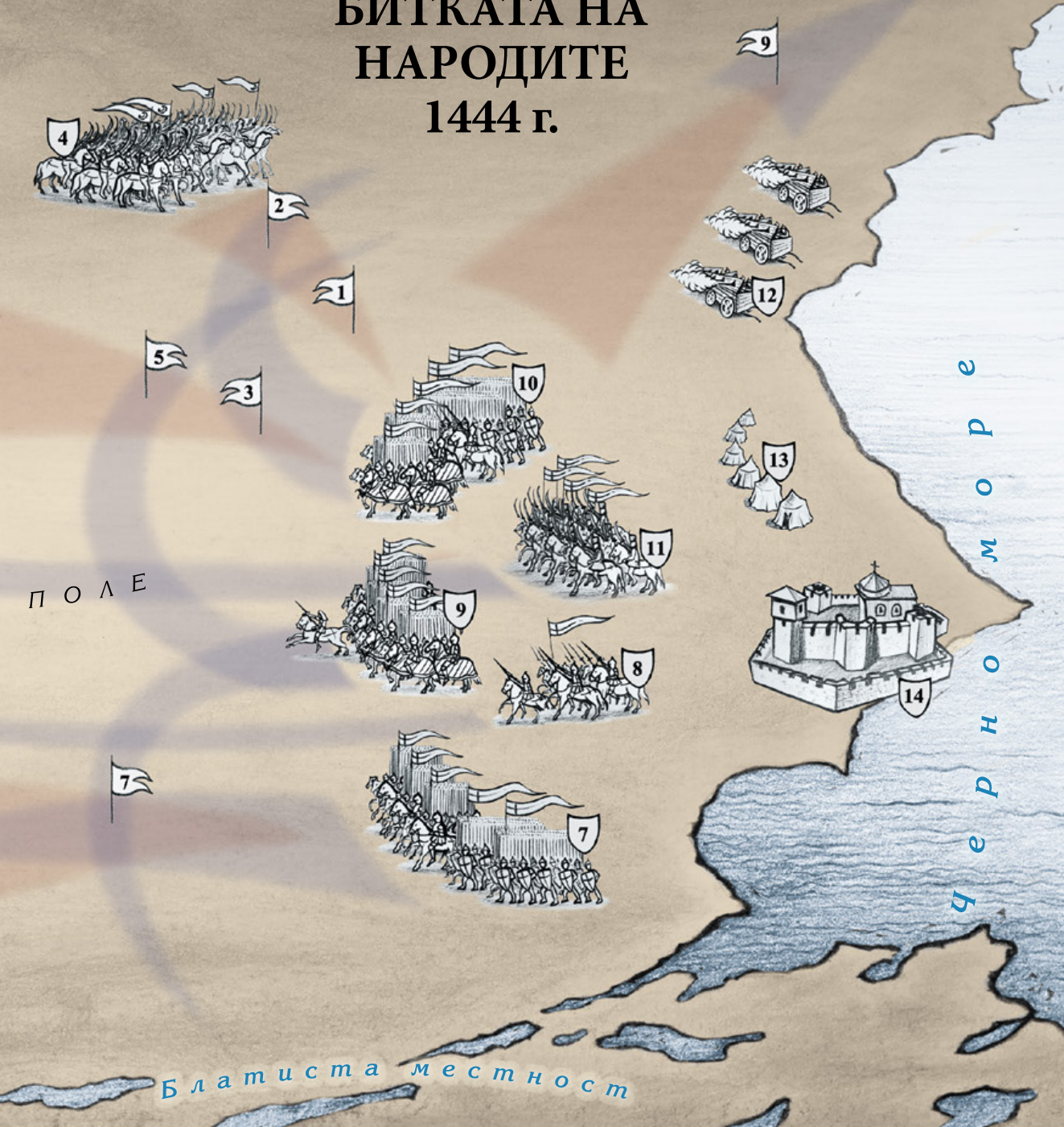
на сражението“ – пише папският легат Чезарини. Българите подпомагат с храни, водачи и въоръжени отряди кръстоносната армия. Ала Флорентинската уния не заличава недоверието и омразата между православния Изток и католическия Запад. „По-добре турска чалма, отколкото папска тиара“ – заявява в Константинопол мегадукът на византийския флот Лука Нотарас. По ирония на съдбата през 1453 г. османците го екзекутират. Папството, чийто авторитет е сериозно разклатен, не цели освобождение на югоизточните европейски народи, а нови територии на влияние. Италианските републики Венеция и Генуа се ангажират с кръстоносната идея дотолкова, доколкото им се плаща за това, но предпочитат бездействието и дори съглашателството с османците, за да заздравят позициите си в Източното Средиземноморие. Чехия е изтощена от хуситските войни. Полша участва само частично в кампанията – нейният крал е последван от рицарите си, но оглавява похода в качеството си на унгарски владетел. Княз Фружин не знае дали да вярва, че при крайна победа над османците ще бъде възстановен на бащиния си престол. Носят се слухове, че Владислав е обещал търновската корона на Янош Хуняди.

Християнската армия превзема София и достига Златица, но там е отблъсната от султанските войски. Липсата на продоволствия и суровата зима принуждават Хуняди да отстъпи към Белград. Османците опустошават напуснатите от кръстоносците земи.

Макар да не постига целите си, т.нар. Дълъг поход вдъхва на обединените християни вяра, че могат да прогонят завоевателите. Морейският деспот Константин Драгаш и албанският княз Георги Кастриоти продължават борбата срещу турците. Папата и Хуняди планират нов поход. Венециански, генуезки и бургундски кораби се готвят да блокират Дарданелите и Босфора, за да попречат на султана да прехвърли азиатските си войски в Европа.

Притиснат от бунтове на васали и еничари, Мурад е принуден да търси диалог с

БИТКАТА НА НАРОДИТЕ 1444 г.

БОЙНИ ДЕЙСТВИЯ

1. Атака на акънджиите и арабите срещу десния християнски фланг. 2. Контраатака на Талоци, който разбива и преследва нападателите. 3. Караджа паша удря Талоци по фланга и го разбива. 4. Дауд паша влиза в ожесточено сражение със Силади. 5. Хуняди и кралят атакуват Караджа паша и го разбиват, а после се връщат в центъра. 6. Влашката конница си пробива път към османския лагер, разграбва го и се оттегля от сражението. 7. Хуняди се насочва към левия фланг и обръща румелийските спахии в бягство. 8. Крал Владислав атакува еничарските карета в опит да плени султан Мурад. Еничарите и завърналите се спахии обграждат кралската гвардия и я унищожават. В боя загива и Владислав. 9. След смъртта на краля Хуняди се опитва да организира отстъплението на кръстоносците. Повечето бягат към Добруджа. Мнозина намират смъртта си на бойното поле и в блатата. Хуситите се опитват да задържат османските преследвачи и загиват.

Движение на османската армия

Движение на кръстоносната армия

СИРИЯ: ХАОСЪТ НА ВОЙНАТА

ДАМА

Ще рухнат ли стените?

Мъка е изписана по лицата на опечалените на погребението на техен близък. Според семейството му Елиас Франсис, на 29, бил отвлечен, докато отивал на интервю за работа в Йордания. По-късно открили и прибрали тялото му със следи от мъчения.

Вече много е загубено. Но в уникалната култура на Дамаск, векове наред възприеман от арабския свят като пример за изисканост и цивилизация, се крие една от оскъдните надежди за спасението на Сирия. За много сирийци Дамаск най-много се доближава до възплъщението на обща национална идея. Векове наред сунити, шиити, християни и евреи търгували, работели и живели заедно тук – не без конфликти, но със споделен вкус към градския живот и бизнеса. По-късно, след 1970 г., в Дамаск пристигнали талази от алауити, привлечени от новите възможности под властта на семейството на президента Башар ал Асад, също произхождащо от тази секта, издънка на шиитския ислям.

Хората, които живеят в Дамаск и го обичат най-много, са сплотени от желанието да го съхранят. Макар че мирното някога народно движение за политически права, достойнство и справедливост придобива по-отблъскващ, сектантски дух и засилва страховете от ново Сараево или нов Багдад, хората тук казват, че не могат да си представят да воюват едни срещу други. Въпреки това гражданите на

Дамаск са на различни мнения относно кой представлява най-голяма заплаха за техния свят. Под похлупака на страха – от бунтовниците, от правителството, от чуждата намеса, от всеобщия хаос – къкрят толкова разминаващи се политически възгледи, че човек трудно може да си представи мост над подобна пропаст. (Едва ли е учудващо, че малцина биха искали да публикуваме пълните им имена.)

„Тук всеки камък е наследство“ – казва Гази Х., прехвърлил трийсетте християнин, прекарал огромна част от живота си в Стария град. Съучениците му от всички религии използвали двора на Омаядската джамия като място за учебни занятия. В юношеските си години изследвал един мюсюлмански квартал, който тъкмо се отварял за външния свят: кафенетата процъфтявали, момчета и момичета вървели заедно без инциденти – нищо, че по-възрастните ги гледали накриво. Само че как хората определят наследството на Стария

Ан Барнард ръководи бейрутското бюро на New York Times. Фотографката Андреа Брус отдавна отразява Близкия изток.

Патриотизмът и подкрепата към режима на президента се насаждат от ранна възраст. В държавното училище учениците отдават чест, пеят и маршируват на място, докато от високоговорител звучи националният химн. Днес в Дамаск живеят много деца от други места, прогонени от войната. В Стария град (долу) момчета гонят гълъбите на площада пред Омаядската джамия.

СИРИЯ: ХАОСЪТ НА ВОЙНАТА

Пътешествие без край

Снимки: Линзи Адарио

Към края на 2013 г. кървавата гражданска война в Сирия е прогонила от домовете им около 9 млн. мъже, жени и деца (картата вдясно). Въпреки че повечето от тях са се преместили в по-спокойни части на страната, приблизително всеки четвърти е избягал навън в отчаяно усилие да се спаси от насилието, хаоса и заливания се недостиг на храна и лекарства. Огромната човешка вълна породи хуманитарна криза в съседните страни, която се разпространява в Европа и отвъд нея. Конфликтът навлиза в третата си година, а

няма и помен от разрешение. Фотографката Линзи Адарио документира трудния живот на бежанците вътре в Сирия и в четирите съседни страни, където те са най-много. Мъжът на снимката горе е само един от милиони хора – през миналия август току-що е преминал в Северен Ирак. Чака брат си, заобиколен от боклуците на миналите преди него. Според Върховния комисариат на ООН за бежанците всеки ден между 3000 и 6000 души напускат Сирия. Но границите се затварят и е все по-трудно да намерят сигурно убежище. —*Каролин Бътлър*

ТУРЦИЯ Работници товарят скъпоценни чували с брашно на камион за Сирия (горе). Миналата година международната общност гари хуманитарна помощ за Сирия на стойност 850 млн. долара, както и още 2 млрд. долара в помощ на бежанците и приемните страни с цел спешното осигуряване на храна, здравна помощ, образование и гр. Въпреки това експертите се боят, че липсата на основни здравни, образователни, психологически и други грижи ще има опустошителни последици за Сирия и Близкия изток като цяло. **ИРАК** Семейство сирийски кюрди спят на открито, за да се спасят от задушаващата жега в палатковия лагер „Кавергоск“ край Ербил в Северен Ирак (долу вляво). Те са част от вълна от 60 000 души, пристигнали през август по време на едномесечното отваряне на два пропускателни пункта. Поради опасения за сигурността днес границата отново строго се контролира.

ЛИВАН На 15 години Раеда ослепяла с едното око след удар от шрапнел край родния ѝ дом в Алепо, Сирия. Днес се грижи за брат си Халег в палатка, която са наели в земеделски район край Сааднайел в Ливан (горе вляво). Хуманитарните работници се притесняват за „изгубеното поколение“ сирийски деца, изселени или принудени да напуснат страната. Мнозина са преживели невообразими ужаси. Имат ограничен достъп до образование – или въобще нямат – и ги заплашват принудителен детски труд, ранен брак или други форми на сексуална експлоатация.

Текст: Красимир Янков
Снимки: Георги Кожухаров

Лагерът в Харманли е дом за над 1600 души. След трудното начало в палатки под открито небе, днес хората са настанени в топли каравани или ремонтирани стаи. В дъното се вижда клиниката на „Лекари без граници“.

Повечето мигранти пресичат границата в района на Лесово. Със своите обрасли с растителност хълмове тамошният терен затруднява наблюдението навътре в турската територия. Бежанците се възползват от това, за да стигнат до самата гранична бразда, без да бъдат засечени. Веднъж стъпили на българска земя, те вече няма как да бъдат върнати.

Тъй като незаконното преминаване на границата се счита за престъпление, първоначално всички новодошли са задържани за 24 часа в Елхово. После, в зависимост дали ще поискат убежище или не, те са предавани на

По-често се дава хуманитарен статут, защото проверката на причините за репресии отнема много дълго време.

дирекция „Миграция“ към МВР или на ДАБ, подчинена на Министерски съвет.

„Не знаехме какво ни очаква. Мислехме си, че попадаме в Европа“ – казва Аиша, избягала от родния си град Алепо, след като кварталът ѝ бил разрушен и жителите го напуснали. Като всички други семейството на сирийката е разпределено в един от седемте лагера на територията на страната – Пъстрогор, Харманли, в селата Ковачевци и Баня и в софийските квартали „Овча купел“, „Враждебна“ и „Военна рампа“.

След началото на вълната капацитетът на съществуващите центрове на ДАБ е запълнен за брое дни и агенцията трябва спешно да търси къде да настани прииждащите нови и нови хора. За целта са предоставени сградите на бивши техникуми в софийските квартали „Военна рампа“ и „Враждебна“, изоставени от поне 10 години. В непригодните дори за учене помещения са подслонени стотици хора.

Двата лагера са от отворен тип и обитателите им – между 600 и 800 души във всеки – са свободни да ги напускат. Те обаче рядко могат да бъдат забелязани по улиците на София. По-

видими са единствено в района на джамията „Баня баши“ и по улица „Цар Симеон“, известна с многото си стари арабски магазини. „Само там мога да поговоря с хората, да науча последните новини и да си купя нещо“ – казва 20-годишният Мохамед от „Военна рампа“. Във всяка от стаите в лагера, където живее той, са настанени 15–20 души. Закачени чаршафи, пердета и други подръчни материали оформят малки лични пространства. На етаж има по 2–3 стари тоалетни помещения за около 100 души. Макар задължения на българската държава, храната и медицинската грижа

се предоставят от трети страни. Организацията „Лекари без граници“ първа откри кабинети там.

Към началото на 2014 г. вече има изградени редовни канали, по които постъпват хуманитарни помощи, включително дрехи, храни и лекарства. „Слава на Бога, справяме се“ – казва сириецът Исмаил Муазен, който живее

в България от дълги години, но сега посвещава цялото си време на това да помага на сънародниците си. Той участва и в групи за подпомагане в социалните мрежи, известни под името „Приятели на бежанците“.

Дни след създаването им, лагерите в София са вече запълнени. Налага се разкриване на допълнителни структури – в село Баня до Нова Загора и в Ковачевци до Перник. Над 1600 души приютява и изоставеното преди 20 години военно поделение в Харманли. Даниел Инджиев съобщава, че е предвидено капацитетът на лагера да нарасне до над 4000. Така общият брой на леглата за бежанци в страната трябва да достигне около 6500 – т.е. да се увеличи с 2500 спрямо сегашните. В момента съществуващите лагери са препълнени 113%.

„Около 1000 души просто бяха докарани тук, обкръжени с полицаи и изоставени – разказва за началото на лагера Иван Атанасов, дългогодишен журналист от Харманли. – Нямахме дори един човек, който да говори арабски, за да се разбере с тях.“ Първите бежанци са настанени във военни палатки под открито

Конете завинаги променили живота в Големите равнини.
Позволили на племената да ловуват повече бизони.
Променили съотношението на силите в полза на воините
ездачи. Били ценени като богатство. За днешните коренни
жители на Америка конете продължават да са символ на
традиция и източник на гордост, блясък и изцеление.

ИНДИАНЦИТЕ И КОНЯТ

Накия Уилямсън язди кон, кръстоска между апалуза и жилав ахал-текински кон от Туркменистан, една от най-старите породи в света, известна със своята смелост и издръжливост. Другият кон, който го следва към дома му в Лапуай, Айдахо, също е негов – изцяло апалуза.

През септември 1874 г. в Тексас

голямата конна империя на команчите стигнала до скръбния си край. Това събитие предричало дълбоки промени в Големите равнини, тъй

като команчите били сред племената, които първи и с най-голям успех възприели конете след появата им заедно с испанските конкистадори. Станали изкусни, опитни, свирепи и дори надменни конни воители, които всявали страх у индианските си съседи, извършвали яростни нападения, за да спрат заселването на белите и избиването на бизони, и в крайна сметка се превърнали в предизвикателство за американската армия. И тогава, на 28 септември 1874 г., най-голямата останала група воители команчи (заедно с мнозина техни съюзници от племената кайоуа и шайени) били приклучени със семействата им сред собствените им типита в каньона Пало Дуро.

Атаката била дело на Четвърти кавалерийски полк под командването на полковник Раналд Слайдел Макензи, квартируващ в Западен Тексас. След като изненадали команчите и ги прогонили от лагера им, хората на Макензи изгорили типитата и се прегрупирали на ръба на каньона с повече от 1000 пленени коне. Индианците били избягали пеша. Макензи върнал войската си в лагера и на следващата сутрин наредил всички коне с изключение на 376 да бъдат застреляни. „Пехотинците вързали обезумелите животни и ги повели към наказателния отряд“ – пише С. К. Гуин в своята книга за команчите *Empire of the Summer Moon*. „Резултатът бил огромна камара мъртви коне“ – 1048 според архивните

документи. Част от команчите начело с великия военен вожд Куана Паркър изминали 320 километра на изток до Форт Сил, по онова време в пределите на Индианската територия, и се предали.

Близо век и половина по-късно Тоуана Спайви – специалист по история на команчите, самият той чикасо по произход – седеше в двора пред къщата си в гр. Дънкан, Оклахома, и ми разказваше за тези събития. С избиването на конете, каза той, „гръбнакът на съпротивата“ бил прекършен. Всичките им наметала от бизонска кожа, всичката им храна, средствата им за оцеляване, за транспорт, воюване и подвижен номадски живот – всичко изчезнало. Самият Куана бил арестуван. „Това било жесток удар за команчите.“

Такава е прословутото мрачната история на Пало Дуро, но действителността, както обясни Спайви, била по-лоша. До юни 1875 г. армията била събрала във Форт Сил още 6000–7000 коне, собственост на команчите. Там вече командвал полковник Макензи, който наредил и те да бъдат избити. „Да се застрелват конете един по един се превърнало в проблем“ – каза Спайви. Губело се време, било неудобно и абсурдно. Накрая ги продали на търг. Понитата на команчите отишли при бели купувачи. Когато и с това не успели да опразнят загражденията, разстрелите били подновени.

Угроу „Угу“ Тетън от племенното обединение шошони-банок, яхнал Малкия Джо, се отправя на лов за уапоти в резервата Форт Хол в Айдахо. Конете и пушките преобразили автохтонните култури през XIX в. Конете от порогата кюортър като Малкия Джо са предпочитани за лов и работа с добитък.

Конете се появили в Калифорния с испанските мисионери и търговци.

Приблизителен маршрут и поява на коне

Апачи Местоположение на племето при първите контакти с коне

Испанските коне, пленени при въстанието на пуебло през 1680 г., били продадени на други племена, което помогнало на конете да отидат по-на север.

XVIII в. ←

АМЕРИКАНСКИТЕ ОРИГИНАЛИ

Племето не-персе създадо петнистата апалуза; американският ездитен кон води началото си от южните щати. Първият кюортър се разпространил от изток на запад и е сочен за първата напълно американска порода.

XVII в. ←

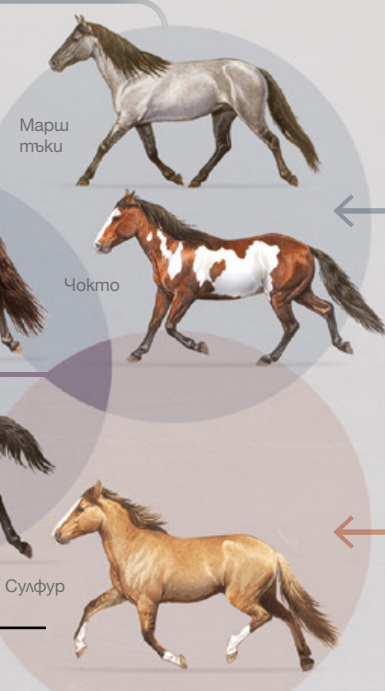
СМЕСВАНЕ

В стремежа си да създадат нови американски породи заселниците често използвали канадския кон, изпращан в Квебек от Франция и известен със силата си, а по-късно – бързите английски чистокръвни коне.

РАННИ ИНДИАНСКИ ПОРОДИ

През XVII в. югоизточните племена се научили да кръстосват испански коне, за да получат важни качества: марш тъки („блатната кранта“) се придвижвал пъргава по блатата; издръжливостта на чокто вършела работа на полето.

Продължава и днес

ИСПАНСКИ МУСТАНГ
Днес в американския Запад бродят около 30 000 диви коне. Конете от породата сулфур в Юта още напомнят някоя примитивна порода с ивиците по краката си.

*Скрити в
музейните
хранилища,
събираните от
учени и
изследователи
екземпляри са
едновременно
красиви и
познавателни*

СУВЕНИРИ ОТ

японски церемониални мечове, картини с маслени бои и антични скулптури“ – обяснява Тери Беланджър, съавтор на каталога на скорошна изложба в Манхатън, организирана от колекционерката Флорънс Фиърингтън.

С други думи, тези предшественици на днешните музеи възпявали индивидуалните особености, а не науката. Тук се появява Карл Линей – шведски ботаник със страст към реда. „Първата крачка към мъдростта – пише той – е да познаваш самите неща.“ Той създава система за класифициране на всички живи същества: двусъставни латински имена, идентифициращи първо рода, а после и вида.

Линей и Просвещението прокарали пътя за същинското научно събиране – казва Пек, – както и за прехода през XIX в. от частни към публични колекции. Естествениците започнали да подготвят екземплярите с грижа и старание. Само че понякога ранните техники за консервиране били повече вредни, отколкото полезни: насекомите били накисвани в спирт, змиите натъпквани със слама, а раковините изварявани и доставяни в стърготини. Освен това можели да бъдат отровни.

Днес – казва Пек – екземплярите вече не се обезпаразитяват с огън; замразяват се. Рентгенови снимки и микрокомпютърни томографи надзъртат в образците, без да ги увреждат. В научните институции се поддържа постоянен климат. „Температури от 18 до 21 градуса по Целзий и относителна влажност около 40% са идеални за природонаучните колекции“ – казва Кристофър Миленски, орнитолог в Смитсъновия институт.

„Тук нашата култура съхранява своите триизмерни познания за природата – казва Кърк Джонсън, директор на Смитсъновия национален музей за естествена история и негови-

те 126 млн. експоната. – Това е трезор, храм.“ А също и машина на времето. С помощта на данни от фосили на птици Смитсъновата орнитоложка Хелън Джеймс открива нови изчезнали островни видове. Нейната колежка Карън Брюълхайд, антрополог криминалист, разследва загадъчната смърт на естественика Робърт Кеникът, живял през XIX в.

Джонсън казва, че все повече различни специалисти си сътрудничат в подобни новаторски изследвания – благодарение на дигитализацията на колекциите, която позволява на музеите да каталогизират екземпляри, на учените – да обменят данни, и на публиката – да има дистанционен достъп до информацията. „Днес – казва той – можеш да бъдеш масайски воин с айфон и да разглеждаш колекцията.“

Това обаче не замества истинските експонати. „Имаме нужда и от материалните, и от дигиталните колекции – обяснява палеонтологът Тед Дешлър. – Всеки екземпляр представлява дефиниция на точно този организъм в съответния момент на съответното място. Не можеш да го представиш само с думи и изображения. Или, както казва Пек: „Съмнявам се, че щяхме да представляваме интерес, ако тук имахме не 18 млн. експоната, а 18 млн. снимки на тези експонати.“

Джонсън споделя това мнение: „Голямото прозрение на Дарвин е, че всички живи организми са свързани помежду си – казва той. – И тази история ясно е илюстрирана от музейните колекции. Някои от тези видове са изчезнали. Но тук притежаваме тяхната ДНК. Ние сме пазители на планетарното познание.“ □

Джеръми Бърлин е редактор в списанието. Последните фотоалбуми на Розамунд Пърсел са A Glorious Enterprise и Egg and Nest.

Sand Crab (Birgus latro)
From Flint Island,
South Pacific.
(C. B. Voy.)

Ръкописните бележки на калифорнийския естественик К. Д. Вой все още обозначават трите палмови краба, които уловил през 1875 г. на о-в Флинт, необитаем коралов атол в централната част на Тихия океан.

ПАЛМОВ КРАБ (BIRGUS LATRO), АКАДЕМИЯ ЗА ПРИРОДНИ НАУКИ КЪМ УНИВЕРСИТЕТА „ДРЕКСЪЛ“, ФИЛАДЕЛФИЯ.

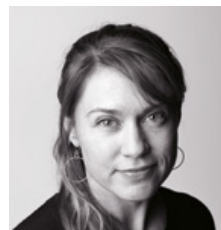
Положени върху сандъка, в който били докарани, два черепа на горили са веществени свидетелства за експедиция в Западна Африка през 1934/35 г. „Нищо не може да се сравни с това да зърнеш самите експонати“ – казва фотографката Розамунд Пърсел.

ГОРИЛА (GORILLA GORILLA), АКАДЕМИЯ ЗА ЕСТЕСТВЕНИ НАУКИ, УНИВЕРСИТЕТ „ДРЕКСЪЛ“.

Пог обсага Какво прави камила в тази зала в Дамаск? Фотографката Андреа Брус знае отговора. Една вечер в оградения със стени Стар град тя снимала петима проправителствени бойци – членове на квартална милиция, създадена с цел армията да може да се занимава с по-сериозни проблеми. Те цяла вечер дежурили на пропускателни пунктове и проверявали колите за оръжия и бомби. Около полунощ се отправили към залата, където обикновено се събират да пият чай. Копнеец за някакво забавление след напрезнатата вечер, единият боец (долу, на преден план) се гледа в очите с камила, докарана от обор наблизко. „Един вид шега“ – казва Брус.

Само че на камилата не ѝ е смешно. Боецът и неговите другари, един от които се вижда вляво, имат намерение да я заколят. Собственикът на залата, техен близък приятел, бил задържан от сирийските власти по обвинение, че крие оръжие за бунтовниците. Очаква се скоро да бъде освободен и бойците се надяват да го отпразнуват, като си направят банкет с младата камила.

Брус много дни убеждавала мъжете да ѝ позволят да документира живота им. „Станали са много недоверчиви. Наг града тегне очакване.“ —*Ив Конънт*

Фотографката
Андреа Брус

**Библио.бг - платформа за електронни
книги и списания**

Чети каквото обичаш!

www.biblio.bg

